

Музично-критична діяльність М. А. Фісуна // Наукові записки психолого-педагогічного факультету: Збірник наукових праць. – Полтава: Видання ПДПІ ім. В. Г. Короленка, 1998. – С. 109–113.

Литвиненко А.І.

м. Полтава

МУЗИЧНО-КРИТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ М. А. ФІСУНА

У статті висвітлена музично-критична діяльність композитора, диригента, фольклориста, етнографа і педагога Михайла Андрійовича Фісуна (1909 – 1994). Його музикознавчий доробок охоплює широке коло сучасних йому мистецьких явищ і присвячений здобуткам українських митців, життєвий і творчий шлях яких був тісно пов'язаний із Полтавщиною. У своїх статтях М. Фісун виступає як палкий пропагандист творчості М.В.Лисенка, фольклориста і диригента Ф.М.Попадича, кобзаря-віртуоза В.А.Кабачка та його учня й послідовника Д.Ф.Піки.

Ключові слова: Михайло Фісун, композитор, диригент, фольклорист, етнограф, педагог, музично-критична діяльність, музична культура Полтавщини.

Незабаром полтавці відзначатимуть дев'яносторіччя від дня народження нашого славного земляка, відомого диригента-хормейстера, фольклориста, композитора, музикознавця, педагога, громадського діяча, засновника музею «Музична Полтавщина», заслуженого працівника культури Михайла Андрійовича Фісуна (1909–1994). У своїй різнобічній мистецькій діяльності він орієнтувався на ідейні та творчі засади корифея української музичної культури М.В.Лисенка [5].

Після закінчення у 1931 році Київського музично-драматичного інституту імені М.В.Лисенка подальше професійне становлення Фісуна-музиканта було пов'язане з викладацькою роботою в освітніх закладах Полтави. З 1932 року він працював викладачем, а в повоєнний час – директором Полтавського музичного училища. У кінці 50-х років очолив кафедру музики та співів

Полтавського педагогічного інституту і понад сорок років керував хором цього навчального закладу. Любов до рідного краю, зацікавленість проблемами розвитку вітчизняної культури, прагнення пропагувати найкращі зразки українського музичного мистецтва спонукали митця й до активної публіцистичної діяльності [3].

Музично-критичний доробок М.А.Фісуна охоплює широке коло мистецьких явищ. Насамперед його цікавить творчість видатних діячів української культури, життєвий шлях яких був тісно пов'язаний з Полтавщиною. У своїх статтях він виступав як палкий пропагандист мистецьких досягнень М.В.Лисенка, фольклориста і диригента Ф.М.Попадича, кобзаря-віртуоза В.А.Кабачка та його учня й послідовника Д.Ф.Піки [3].

Своїм духовним наставником, учителем і прикладом гідним наслідування М.А.Фісун вважав Ф.М.Попадича (1877-1943). Його творчі здобутки він постійно вивчав та присвятив йому чимало музикознавчих праць. На сторінках своїх публікацій М.А.Фісун докладно аналізує доробок Федора Попадича у галузі хорового мистецтва, зокрема найвідоміші його твори: кантату «1905 рік», хори «Серце музики» на слова М.Вороного, «Народи йдуть» на слова П.Тичини, кантату «Якимівська трагедія» на слова П.Капельгородського та інші. На думку критика, вони відзначаються високою композиторською технікою, вмілим використанням хорових тембрів, широким застосуванням поліфонічних засобів, гострих ритмічних формул, несподіваних ладових зіставлень [2, с. 470].

Саме з іменем Ф.М.Попадича, на думку М.А.Фісуна, пов'язаний бурхливий розвиток хорового мистецтва у Полтаві: «У 20-х і 30-х роках жодне питання музичного життя Полтавщини не обходило без його участі. Він був незмінним членом або головою журі оглядів і конкурсів самодіяльних хорів, викладав на курсах диригентів сільських хорів, розучував з ними нові пісні українських композиторів» [8, с. 23].

Враховуючи величезну популярність жанру масової пісні, розвиток якої став головною рисою музичного мистецтва 20-х років, Ф.Попадич створив низку оригінальних хорових творів, де відобразив життя молоді держави.

Найпопулярніші з них М.А.Фісун прокоментував на сторінках однієї із своїх публікацій. Серед них пісня про українське козацтво «Червоне військо» на слова М.Лебеда, «Ми ковалі» на слова П.Шкульова, «Ми бунтарі» на слова М.Кожушного та інші.

Причину популярності зазначених творів автор вбачає у вдалому поєднанні новітніх інтонацій початку ХХ століття з традиціями українського козацького фольклору. Створення нової музичної стилістики було продиктовано потребами того часу. Зокрема, бракувало відповідного репертуару, який ґрунтувався б на національній основі та був доступний для виконання співаками-аматорами. Такі вимоги відповідали принципам роботи Ф.Попадича з мистецькими колективами: Державною хоровою капелюю при відділі політосвіти окрвиконкоцу (1918-1934), хорами клубу службовців державних установ і працівників торгівлі, хором залізничників (1919-1928), хором Полтавської школи Червоного козацтва (1925-1928). Докладна характеристика організаторської, концертно-виконавської і диригентської діяльності Ф.Попадича дала М.Фісуну підстави зробити висновок, що пропаганда музичного мистецтва серед трудящих стала головним життєвим кредо полтавського митця [6].

Поза увагою М.Фісуна не залишилась також активна видавнича робота Ф.Попадича. Саме за його ініціативою й безпосередньою участю видаються різноманітні репертуарні збірники для робітничих та сільських хорів, що включають твори М.Лисенка, П.Козицького, В.Верховинця, В.Ступницького, К.Богуславського, Ф.Колесси, М.Вериківського та самого Ф.Попадича. Численні методичні поради співакам та диригентам самодіяльних хорів і короткі відомості про композиторів, на думку М.Фісуна, є особливо цінною рисою таких збірок.

У центрі постійної уваги М.Фісуна перебувала також і фольклористична діяльність Ф.Попадича. Сам талановитий аранжувальник, він зумів належно оцінити збирацьку роботу свого попередника. Численні публікації автора присвячені найкращим обробкам українських народних пісень Ф.Попадича. Серед них – «Чумацька пісня» для чоловічого хору, «Колискова» для солістки і

мішаного хору без супроводу, «Бондарівна» для мішаного хору, солістів та ансамблю з інструментальним супроводом. У результаті докладного аналізу музичної мови зазначених творів дослідник виявляє ті риси, які забезпечують легке сприймання цих пісень широкою аудиторією. Особлива сконцентрованість душевної енергії, пластичність музичної форми, вдалий синтез музики з поетичним образним словом, на думку автора статті, є гарантом популярності тієї частини творчої спадщини Ф.Попадича, яка базується на фольклорній основі.

Особливу увагу М.Фісун приділяє висвітленню викладацької діяльності свого попередника. За період роботи в музичному училищі (1925-1934 роки, останні шість – на посаді директора) Ф.Попадич виховав цілу плеяду музикантів-фахів. Серед них – професор Харківського інституту мистецтв Г.Тюменєва, музикознавець Т.Шеффер, заслужена артистка УРСР Р.Разумова, солістка Українського радіо Л.Телюк, артист капели бандуристів УРСР Ф.Глушко та багато інших [6].

У статтях М.Фісуна представлена широка панорама творчих зв'язків Ф.Попадича з сучасниками – композитором, хореографом і фольклористом В.Верховинцем, симфонічним та оперним диригентом О.Єрофєєвим, письменником П.Капельгородським, відомим диригентом О.Свешніковим, видатним співаком І.Козловським. Як зазначає дослідник, саме «вони були першими слухачами і доброзичливими, хоч іноді суворими критиками його пісень» [8, с. 24].

Останні роки свого життя Ф.Попадич жив у місті Коломні Московської області. Але, навіть у лоні російської культури він залишився відданим патріотом і активним пропагандистом українського музичного мистецтва. Силами створеної ним оперної студії при місцевому палаці культури музикант здійснив постановку опери «Запорожець за Дунаєм» С.Гулака-Артемовського, яка, за словами М.Фісуна, стала найвищим мистецьким досягненням Попадича-режисера.

Музично-критичний доробок М. Фісуна, свідчить про активну громадянську позицію митця, його зацікавленість станом розвитку музичної

культури Полтавщини, а також суперечливими сторінками вітчизняної музичної історії та долею незаслужено забутих митців. Одна з його праць присвячена засновнику Державної зразкової капели бандуристів УРСР, талановитому музиканту, вихователю цілої плеяди вітчизняних бандуристів Володимирі Андрійовичу Кабачку (1892–1957). У статті з поетичною назвою «Бандура плакала, сміялась» М.А.Фісун захоплюється високою духовністю, мужністю, відданістю своїй справі В. А. Кабачка, якого не зламали ні арешти, ні війни, ні заслання, ні репресії. Дослідник залишив нам чи не єдині спогади про виконавську майстерність українського кобзаря: «В.А.Кабачок володів приємного тембру баритоном і досконалою технікою гри на сучасній бандурі, створював неперевершений образ самобутнього народного епівака-бандуриста. Народні українські пісні виконував глибоко емоційно, примушуючи слухачів плакати і сміятися» [4, с. 3].

Розвиток бандурного виконавства Полтавщини висвітлюються в статтях М.А.Фісуна присвячених мистецьким досягненнями Данила Федоровича Піки (1901-1941). У своїх нарисах автор простежує творчий шлях Д.Ф.Піки від рядового артиста-бандуриста до художнього керівника Всеукраїнської капели бандуристів. За словами автора, талановитий учень і послідовник В.А.Кабачка та Г.М.Хоткевича своєю плідною працею підніс на надзвичайно високий рівень виконавську майстерність керованого ним колективу бандуристів. Зі статей М.Фісуна ми дізнаємося також про композиторський талант Д.Піки – автора вокально-інструментальної композиції «Слово Тараса», присвяченої 125-річчю від дня народження Т.Г.Шевченка, а також численних обробок українських народних пісень для бандури та капели бандуристів.

Активна зацікавленість М.А.Фісуна розвитком музичної культури рідного краю спонукала його до заснування у стінах Полтавського музичного училища імені М.В.Лисенка музею «Музична Полтавщина», директором якого він був до останніх днів свого життя. Невтомною працею скромного трудівника зібрані й упорядковані тисячі цінних експонатів, кіно- та фотодокументів, літературних і нотних видань, унікальних грамзаписів, концертних програм та інших матеріалів, де відображено багатство музичної культури Полтавщини, творчі

досягнення митців минулого і сучасності. Численні експозиційні матеріали у залах музею все ще чекають своїх допитливих дослідників.

Як бачимо, провідним напрямом музикознавчої діяльності М.А.Фісуна було дослідження процесу розвитку музичного мистецтва Полтавщини. Насамперед його цікавила композиторська, концертно-виконавська і педагогічна діяльність земляків, відданих українській ідеї, митців-музикантів, які, незважаючи на суперечливості суспільно-політичного життя, самовіддано працювали на теренах української культури.

Л і т е р а т у р а

1. Історія української музики: У 6 т. – Т. 4. – Київ: Наукова думка, 1992. – 616 с.
2. Митці України: Енциклопедичний довідник / За ред. А.Кудрицького. – Київ: Українська енциклопедія, 1992. – 848 с.
3. Полтавщина: Енциклопедичний довідник / За ред. А.Кудрицького. – Київ: Українська енциклопедія, 1992. – 1024 с.
4. Фісун М.А. Бандура плакала, сміялась // Зоря Полтавщини. – 1992. – І липня. – С. 3.
5. Фісун М.А. І струни Лисенка живії... // Зоря Полтавщини. – 1992. – 17 березня. – С. 2.
6. Фісун М.А. Музичний музей в Полтаві // Народна творчість та етнографія. – 1985. – № 4,- С. 87-88.
7. Фісун М.А. Пом'янімо воїна-митця // Зоря Полтавщини. – 1992. – 9 травня. – С. 3.
8. Фісун М.А. Син Полтави // Музика. – 1973. – № 4. – С. 23–24.
9. Фісун М.А. Фольклористична та композиторська діяльність Федора Попадича // Народна творчість та етнографія. – 1977. – № 4. – С. 99–101.